

İKİNCİ KEYKÂVÜS'ÜN BİR MÜLKNÂMESİ

Halil SAHİLLİOĞLU

B E L G E

Halkın elinde, tarihimizin bir halkasına ışık tutacak mahiyette pek çok belge olduğu anlaşılmaktadır. Bu belge ve dökümanlar, bir hak veya mülkün belgesi olarak ferdlere ilgilendiği kadar, eskilikleri dolayısıyla, hususi hukuk veya âmme hukuku tarihini aydınlatmakla kütleleri de ilgiler. Selçuklu sultanı ikinci Keykavus'un şimdi taktığımız bu mülknâmesi bu gibi önemli belgelerden biridir. Uzunca bir tomar (rulo) halinde dürülü bulunan bu mülknâme Niğdeli Mehmed Hamzâkadı elindedir ve kendi müsaadeleriyle yayınlıyoruz.

Rulo şeklinde dürülü olduğundan, belgenin, en sık şekilde sarılan son taraflarıyla, her baş vurulmak istendikçe açılıp bakılan baş kısmı fazlaca hırpalanmıştır.

73 satır ve 48 kadar tanığın şerhlerini ve isimlerini alabilmek için dört kağıdı eklemek lâzım gelmiştir. Yapıştırıldığı yerde Tebrizli Mehmed «*Sahâ'l-vasl, ketebehu Mehmedü't-Tebrizî*» şerhini düşerek, vaslın (ekleme ve yapıştırmanın) sıhhatını tasdik etmiştir. Tebrizli Mehmed, davayı gören kadıdır, mahkemenin başka bir üyesi midir kestirmek mümkün olamadı.

En başta yazılı bulunan *Hududnâme-i Şerîf ibâresi* hat ve mürekkep bakımından belgeye yabancıdır. Çok müahhar bir yazıdır. Ayrıca bu belge bir *hududnâme* olarak düzenlenmiş değil-

dir. Bir gayri menkul satış belgesi olup *mülknâme* mahiyetindedir. *Hududnâme* ibâresi mülk olarak satılan köyün kaba bir şekilde hududlanmış olmasından ileri gelmektedir.

H Ü C C E T

Belge, hukuk bakımından bir ita olup Aksaray mahkemesinden verilmiştir. Sahih ve şer'î *hüccet* olduğu ayrıca metnin içinde yedinci satırda «*hazîhi hüccetun sahihatun şer'iyye...*» diye açıkça yazılarak belirtilmiştir.

Hüccet diye, şer'îye mahkemelerine intikal eden davalarda durumu tesbit eden ve mahkemece verilen belgeye denir¹. Hüccetlerde, bir durumun şer'îen (resmen) tesbitinden öte gidildiği nâdirdir. Bir suç konusu ise, yalnız suçu ve mahiyetini ve suçluyu tesbit ve tayin ederdi. Cezâ takdir ve tayin edildiği enderdir. Her durum için tesbit edilen cezâyâ şer'iatça ya da örfçe, devletin çıkardığı kanunlarca takdir ve tayin edilmiştir. İnfaz da adâletin değil icranındır. Bu sebeple kadı veya hâkim cezâ takdirinden tevakkı ederdi. Hâkim suçluyu, borcunu ödüyemiyen borçluyu, sâbit görülen suç veya borcun hüccetiyle subaşıya teslim etmekle yetinirdi. Suç olmıyan ahvalde ise; satış (bey), hibe, i'tâk (azâdlık), şirket ve benzer hususlar ve akitler söz konusu olunca, kadının fonksiyonu, as-

1. Sözlük anlamıyla hüccet, ihticac olunacak, yani bir hakka mesned ve delil olarak gösterilebilecek belge demektir.

linda bir noterin fonksiyonundan pek farklı değildir. Hukuka uygun bir tes-cilden öte gidemez.

M Ü L K N A M E

Mülk-nâme, mülk yazısı, mülk belgesi anlamındadır, mülk edinilen bir şey için gereken makamdan alınan belge demektir. Bununla beraber mülk-nâme deyiminin çok daha dar bir anlamı vardır. Genel olarak mülknâme, yalnız bir gayr-i menkul satışında müşteri eline verilen belgedir. Özel olarak da, yalnız kır arazısından, sultanın yetkilerine dayanarak ve kuvvetle muhtemel olarak mîrî arâziden, özel kişilere, bedel karşılığı veya bedelsiz olarak mülkiyet üzere toprak devri halinde kullanılan bir deyimdir. Nitekim şer'îye sicillerinde, özel kişilerin, şehir hudutları dahilinde, mesken veya arsa alım satımları için tanzim edilen hüccetleri için dahi bu deyim kullanılmı-yordu. Bu gibi ahvalda, menkul eşya satımından farklı bir işlem yapılmıyor, her iki halde, yani menkul ve gayri menkul satış akitleri için, bey akdi deyiminden başka bir deyim kullanılmı-yordu. Bunun için verilen belgeye de bey hücceti deyiminde ayrı bir şey aranılmı-yordu. Osmanlı devrinde, köy topraklarının rakabeleri satılmı-yordu. Buna mukabil «hakk-ı karar ve tasarrufları» ve bu toprak üzerinde bulunan, menkul mal hükmüne sokulan, ağaç ve meskenler mülkiyet üzere satılabiliyordu². Lâkin, böyle bir satış sonucu, bunlar mîrî arazi rejiminden çıktıklarından, satışları için tanzim edilen hüccete gene mülknâme denmi-yordu. Aynı şekilde bir mülknâme ile, bir defa mîrî arazi rejiminden çıkan bir toprağın ikinci ve müteakıp satışlarından dolayı verilen hüccetlere de mülknâme denmi-yordu. Nitekim *Keykâ-*

vus'un mülknâmesi ile satılan *Kerfeli (gelveri)* köyünün H.689 (M.1290) satış hücceti için, *Karaman Evkafı* sayım defterinde «*Şirânâme*» (satın alma belgesi) deyimini kullanılmaktadır³. Buna mukabil Osmanlılar zamanında pâdişahları, saltanat ailesi mensuplarına, şehir içinde, saray gibi bir önemli gayri menkulu divandan verilen bir *mülknâmei Hümayûn* ile hibe ve tevcih ediyorlardı. Devlet ileri gelenlerine, padişâh haslarından köyler veya bu zevatın ellerindeki mülk köylere karşılık haslardan bedel başka yerlerde köyler verildiği halde bu deyim kullanılıyordu.

Bir belgenin mülknâme olması için : 1) Tercihan şehir dışında bir gayri menkul devri dolayısıyla verilmiş, 2) Satış veya bağışın bir hükümdâr tarafından yapılmış, 3) satılan gayri menkulun evleviyetle mîrî araziden ifraz edilmiş, 4) Satın alan veya bağışlanan kimsenin hükümdârın yakını veya devleti erkânından *önemli biri olması lâzımdır. Şeyhler de mülknâme verildiği vâkıdır..*

Osmanlı devrinde mülk gayri menkulun divandan verilen bir «mülknâme-i hümayûn» ile tevcihine dair örnekler çoktur⁴. Belki de mahkemece tanzim edilen bir hüccet ile mülk toprak veriliyor, veya divandan verilen mülknâme şeriye mahkemelerince tescil ediliyordu. Neşretmekte olduğumuz belgenin, Aksaray mahkemesinden verilen bir hüccet olduğunu yukarıda be-

3. Ankara, Tapu ve Kadastro Umum Müdürlüğü, Kuyud-i kadime, No. 564, H. 881 (1476) tarihli *Karaman Evkafı* sayım defteri, Vrk. 77 (Bk. foto 1).

4. Gökusu'da Hasan Paşa bahçesi ile Sultan Bayezid'in bahçesinin Salıha Sultan'a temlik için bk. Maliyeden Müdevver 9985, *Ahkâm defteri* sf. 66, Yenişehir-i Fenâr'da, Mazaranka köyünde Hibetullah Sultan'a temlik edilen çiftlikler mülknâmesi, *Aynı defter* sf. 211, senne 1173 (M. 1759-1760). Ayrıca Bk. İ. H. Uzun Çarşılı, *Osmanlılarda ilk vezirelere dair Mutalea, "Belleten" sayı 9*, ve "Osmanlı Hükümdarı Çelebi Mehmed tarafından verilmiş bir temliknâme ve Sasa Bey ailesi", *Belleten* sayı 11/12.

2. Bk. "Osmanlı devrinde toprak mülkiyeti devri tatbikatı ve boludan bir örnek" adlı makalemiz, *Çele (Bolu)* sayı 23.

lirtmiştik. Satıcı durumunda, Selçuklu hükümdârı İkinci Keykâvus ve müşteri durumunda, başşehir subaşı Ebi'l-Mahmid bin Hüseyin bin Ebi'l-Fevâris vardır. Ancak satılan *Kerfeli* (Gelveri) köyünün mîrî araziden olup olmadığı açıkça yazılmadığı görülmektedir. Bununla beraber Selçuklu devletinin çökme zamanlarında *Beytü'l-mal arazisinden* (Mîrî topraklardan) satış yapıldığı sâbittir⁵. Bu sebeple, *Kerfeli* nin sözkonusu satış tarihi olan 1259 yılına kadar mîrî topraklardan olma ihtimali kuvvetlidir.

Osmanlı devrinde, mâlikâne - vakıf-divânî sistem⁶ içinde bulunan bir köyün, mâlikâne hakkının ilk doğuş anını tesbit etmesi bakımından önemli bir örnek teşkil eden bu belgenin zeylde fotoğraflarını, deşifre edilmiş, okunmuş arapça metni ile cümle yapısı elverdiğince satır satır türkçe çevirisini verdik. Burada satış akdinin tarafları, kadı ve tanıklar ile satılan gayri menkul üzerinde durarak belgeyi değerlendirmeye çalışacağız.

K A D I :

Belgede *kadı* yerine daimî surette *hâkim* sözü tercih edilmektedir. Kadılar, gördükleri dâvaların hüccetlerinin başına bunu belirten bir şerh ile imzalarını atarlardı. Buna tevki denirdi. Osmanlı devrinde ayrıca mühür de basar-

lardı. Bu hüccette mühür yoktur ve yazıktır ki üst tarafının solunda bulunan tevki'de zaferler diyarı (Dârü'n-nasr) korunmuş *Aksarâ* (H. 881 yılında dahi aynı imlâ ile *y* harfi olmadan yazılıyordu) *hâkiminin* (kadısının) adı belgenin en çok yıpranmış olan kısmındadır. Bu sebeple adını okumak mümkün olamadı. Hâkimin, kendi verdiği hükme tanık tuttuğu kimseler de «Adı yukarıda yazılı mezkûr hakim, ben ki filânım, beni tanık tutu...» diyerek adını meskût geçiyorlardı. Vaslın sıhhatini doğrulayan Tebrizli Mehmed'in ise kadı olup olmadığı kestirilememektedir.

S A T I C I :

Hüccetin metninde de belirtildiği gibi, Satıcı birinci Alâeddin Keykubad (1220 - 1237) ın torunu ve ikinci Giyasüddin Keyhüsrev (1237 - 1246) in oğlu ikinci İzzeddin Keykavus'tur.

Keykavus, kimi müstakil (1246 - 1249), kimi kardeşleri İkinci Keykubad ve Birinci Kılıç Arslanla (1249 - 1254) memleketi paylaşarak yönettikten sonra, İkinci Keykubad'ın ölümü ve Kılıç Arslan tarafını tutan Moğol kumandanı Baycu Noyan'a mağlûb olması üzerine Bizans'a iltica etti (1256). Hulâgu ile Bağdad seferine katılmak üzere Baycu Noyan'ın Anadolu'dan çekilmesiyle yeniden ülkesine dönen Keykavus, Hulâgu'nun ülkeyi, Kızılırmak sınırı olmak üzere iki kardeş arasında pay eden hükmüne razı olarak kendisine düşen batı kesimini, tekrar Bizans'a iltica ettiği 1261 yılına kadar, yönetti. Satış hücceti işte bu iki iltica tarihi arasına düşen döneme rastlamaktadır.

Hüccette Keykavus, *es-sultanu'l-a'zam ve şahinhahû'l-mu'azzam* (Ulu sultan ve yüce şahlar şahı) unvanlarıyla yadedilmekte ve «emirü'l-mü'minîn burhanı» diye anılmaktadır.

5. Zikredilen 564 numaralı **Karaman Evkafı** defterinde aynı yerde **Silme** köyünün mâlikâne kaydı başına "Sultan Alaeddin zamanında *beytü'l-maldan* satın alınmış mektub-i şer'i görüldü sene selâs ve semânin ve sitte mie (H. 683/M. 1284-1285) tarihinde" vardır. H. 683 te, Sultan, Gıyaseddin Mes'uddur (1283-1298). Alâeddin Keykubad III (1298-1302) de hükümdarlık etmiştir). Halbuki **Kerfeli** imlâsıyla yazılan **Kerfeli** köyü mâlikâne kaydı başında, ikinci satış olduğundan "**Şirânâme** görüldü sene tisa ve semânin ve sitte mie (H. 689/M. 1290)" notu düşülmüştür.

6. Bk. Ö. L. Barkan, Mâlikâne-Divânî Sistemi, "**Türk Hukuk ve İktisat Tarihi Mecmuası**", (Cilt II., 1932-1939).

H A L İ F E

Emirü'l-mü'miniin (mü'minler emiri), halifeden başka kimse değildir. Başta bir halifenin mevcudiyeti halinde, bir sultanın kendini «halifenin burhanı» gibi göstermesi çok normal karşılanabilir. Fakat bu huccet 1259 da Aksaray mahkemesinde düzenlenirken hilâfet makamı münhal bulunuyordu. Zira Hulagu'nun 10 Şubat 1257 de zabettiği Bağdad'da halife el-Musta'sım'ı ve yakın akrabalarını kılıçtan geçirtmişti. Yeni bir halifenin ilanı ise ancak Memluk Sultanı *Baybars'ın*, *el-Müstan-sır'ın*, Mısır'da, politik bir yetkiden yoksun, sırf bir manevî makam sahibi bir halife sıfatıyla ikametini razı olduğu 1261 yılında mümkün olabilmiştir. Aynı hüccet müşteriden bahsederken gene bunun da sultanı kadar halifeye bağlılığı ortaya konmuştur. Müşteri, Konya subaşı ebi'l-Mahamid «*nasiru emri'l-mu'minin*» (Mü'minler emirinin yardımına koşanı) diye nitelendirilmektedir. Bu da islâm dünyasının, karışık politik durum içinde hilâfete bağlılığa verdiği önem derecesini ortaya koyar. Belki de politik karışık durum bu bağlılığı artırmıştır.

M Ü Ş T E R İ

Müşteri, ikili yönetim hengâmesinde, Keykavus payına düşen kesimin başşehri olan Konya'nın subaşı *Ebi'l-Mahamid Mehmed bin el-Hüseyin bin Ebi'l-Fevâris'* dir.

Ebi'l-Fevâris, kahraman anlamın gelen ve çoğunlukla ordu komutanlığı yapan kimselerin kullandığı bir lakaptır. Kuzey Süriye'de kurulan devletçiklerde bu isimle anılan kimseler vardır⁷. Süriye'den Anadolu'ya ve Anado-

lu'dan Süriye'ye geçip buradaki devletlerin hizmetlerine girenler çoktu⁸. Bu da Selçuklu sultanlığı hizmetlerine giren Süriyeli bir bey olabilir. Satın aldığı köy için 1 200 kızıl ve ağır çil Mısır altını sayacak kadar zengin bir kimse olduğu belirdiği gibi, altınların Mısır altını oluşu güneyli olduğuna bir delil olarak ileri sürülebilir.

Hüccette kendisinden : Emir, büyük isfehalar, bilgili, adâletli, kaleler ve sınır boyları bekçisi, gazî gibi sıfatlarla bahsedilmektedir.

M E B İ (S A T I L A N)

Satışa konu teşkil eden şey, *Aksaray* kazasının, *Sâlîme veya Selma* nâhiyesinin *Kerfeli* köyüdür.

Aksaray, oğün bugündür kaza merkezidir. İdâri teşkilât bakımından durumunda herhangi bir değişiklik olmamıştır. Uğradığı, tek ufak değişiklik imlâsında olmuştur. Yukarıda belirttiğimiz gibi M. 1476 yılına kadar bu kaza y siz olarak *Aksarâ* şeklinde yazılıyordu.

Selçukiler devrinde nâhiye olan *Salma* الله hem idâri teşkilât bakımından hem de imlâ bakımından değişmeler kaydetmiştir. *Gelveri* kendine bağlı bir köy iken, şimdi nâhiye olan *Gelveri'nin* bir köyü olmuştur. *Kerfeli* (*Gelveri*) gibi bu da selçuklular zamanında H. 683 (1284-1285) te mülk olarak satılmıştır. 1476 tarihli Karaman *Evkafı* defterinde Silme الله imlâsıya *Sinan Bey* mülkü olarak gösterilmiştir. 1582 tarihli Aksaray mufassalında «iki baş» malikâne⁹ olarak kayıtlı olan bu köy gene aynı imlâ ile fakat harekesiz olarak *Selme* veya *Silme* الله okunacak şekilde yazılmıştır.

7. İbn'ül-'Adim, *Zübdetü'l-Haleb min Tarihi Haleb*, Sami'd-Dehân neşri, Şam 1954 C. II, s. 17, 235.

8. İbn Fadlullah El-'Umari, *Mesâlikü'l-Ebsâr fi Memâlikü'l-Emsâr*, Ayasofya kitaplığı No. 3416, vrk. 113 b.

Aynı mufassal sayım defterine göre, gerek *Silme* gerek *Gerveli*, *Bekir* nâhiesine bağlı birer köydürler⁹. Bugün bu köyün adı *Selime* olarak yaşamaktadır¹⁰. Kiepert haritasında *Melendiz suyu* üzerinde *Selme* imlâsıyla gösterilmektedir.¹¹

Satış konusu olan ve adı Selçuklular zamanında *Kerfeli* کرفلی iken, Karaman Evkafı defterinde *Gerveli*, کروہلی ve 1582 Aksarya mufassalında کروہلی olmuştur. Hâlen adı *Güzelyurt* olarak değiştirildiğinde *Gelveri* diye anılıyordu¹². Bu itibarla önce *k* si *g* olmuştur ki arap harfleriyle imlâları farklı değildir, sonra *f* harfi *v* ye çevrilmiştir. Ayrıca *r* harfi ile *l* harfi yer değiştirmişlerdir. kiepert, *Kuruca dere* (Melendiz suyunun koludur) üzerinde bulunan bu köyü şu değişik imlâlarla göstermiştir *Carbala*, *Gelvere* (Rumca *Kalvari*)¹³.

MÂLİKÂNENİN ŞÜMULÜ

Mülk olarak ilk satışında, hüccette belirtilen hudud içindeki köy, bu köye ait ve bağlı, içinde veya dışında olsun, bütün hak ve irtifaklar, işlenen ve işlenmiyen, düz veya dağlık topraklar, üzerindeki sağlam, yıkık meskenler, ağaçlar, bağlar, nehirler, çeşmeler, du-

varlar, çitler, gübrelikler vesâirenin hepsi tamâmîle ve kemâliyle ve her bakımdan satılarak mâlikâne şümulü içinde sayılmıştır.

Düz ve dağlık yerleri, işlenen ve işlenmeyen topraklara ifâdesi zımında toprak rakabesinin mevcut olup olmadığı münâkaşe edilebilir. Mülk edindikten sonra köylerin durumu da ayrıca açıklığa kavuşturulmak ister. Fakat bu mülk hüccetinden bütün bunları çıkarmak mümkün değildir. Bununla beraber hüccette, müşterinin bu malları üzerinde tassarruf hakkının tam olduğunu ifâde ile hâkimin, satış akdının yürürlüğüne ayrıca bir çok kimseyi tanık tuttuğu hükmü de vardır.

Mirî arazi rejiminden bu satış akdi ile çıkarılan bu köyün mülk sahibinin tasarruf hakkına dayanılarak, H. 689 (M. 1290) da satıldığını yukarıda belirtmiştik. 1476 tarihli *Karaman Evkafı* defteri, müşterinin Paşa Çelebi bin Muhsin olduğunu gösteriyor. 1582 Tarihli Aksaray Mufassalı da bunun bu köyün 81/4 payına sahib olduğunu, arta kalan paydan 2/12 sine sâhib Şeyh Kemâlüddin Aksarayı'nın oğlu Şeyh Mühiddin mülkü iken Sultan Bayezid (Muhtemelen II. Bayezid) tarafından bütün divânî pay kendisine bağaşlanmakla, hissesi 3 3/4 olmuştur. H. 955 yılına kadar bu pay bir çok kimselere temlik edildikten sonra Aksaray kazaında *Şeyh Hâmid Hanıkañı* fukarasına vech-i maişet (geçimlik) olarak bağlanmıştır.

1582 Tarihli Aksaray Muhafassalı'na göre bu köyden divânî olarak 5500 ve mâlikâne ile vakfa (Zira, Şeyh Mühiddin, kendi payını vakıf haline getirmiştir.) 1925 akçe düşüyordu. Oysa 1476 tarihli Karaman Evkafı defterine göre *Gerveli'nin* malikâne payı 2500 akçe idi. Fakat devlet mâlikâne gelirin e sefere katılacak (eşecek, eşküncülü) cebelu bedeli yüklemiştir.

9. Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü, Kuyudu Kadımede mahfuz 131 numaralı *Aksaray Mufassalı*, vrk. 115. İki baş mâlikâne deyimi için de Bk. Barkan, adı geçen makalesi Bk. Aksaray Mufassalı, Vrk. 113

10. İçişleri Bakanlığının İller İdaresi Genel Müdürlüğü'nün meskün yerlerin eski ve yeni adlarını gösteren neşriyatında 33 numaralı *Niğde Vilâyeti*, Ankara 1960.

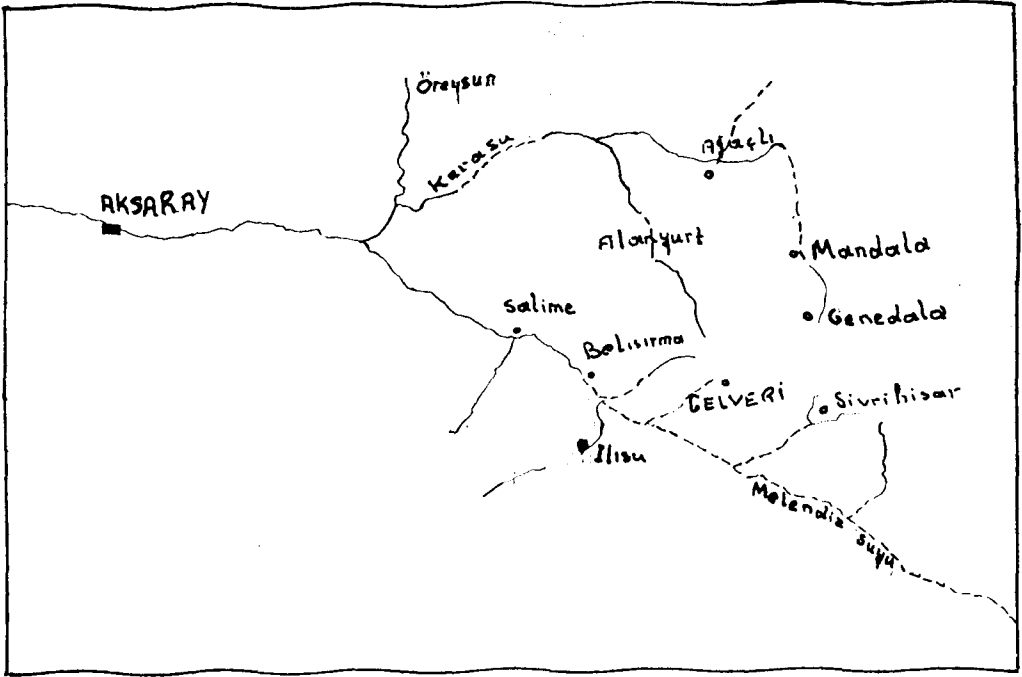
11. Richard Kiepert, 1/400 000 ölçekli, *Karte von Kleinasien*, C IV Kaisarije paftası ve Harita Genel Müdürlüğünün 1/200 000 ölçekli *Türkiye Haritası, Niğde Paftası*.

12. Bk. not 10, aynı yerde. 1582 Aksaray Mufassalında ayrıca *Gelveri* mezraası vardır. Alayuntlu köyü yakınındadır.

13. Bk. not 11, aynı yerlerde.

Şu hale göre, bir defa mülkiyet üzere satılan bu köyün, tarih boyunca mülk olarak intikal ettiği, bir kısmının mülklük tasarruf hakkına dayanılarak satılıp veya vakfedildiği sâbit olmuştur. Osmanlı yönetiminde de mâlikâne-liği kabul edilmiş amma mâlikâne gelirine «Eşküncülu harcı» yükietilmiş, daha sonraları da mâlikâne-divânî sistemi içinde, gelirinin önemli bir kısmı hazineye (divânî) kaydedilmiştir.

Tarım tarihi bakımından önemli bir hususda köyde gübreliklerin bulunuşudur. Satış akdına göre köyün müştemilâtından olan *dimen* (*dimne* çüplük, gübrelik sözünün çoğuludur) ile birlikte satılmıştır. Bu da Selçuklular devrinde gübrelemenin uygulandığını gösterir. Fakat köy gelirinin selçukiler devrinde miktarı bilinmediğinden osmanlı devrindeki gelirler karşılaştıramadı.

SINIR KÖYLERİ

Bu mülk hüccetinin başına «hududnâme-i şerif» ibaresinin yazılışına sebep olan bu köyün sınırdışı köylere gelince :

KIBLE (GÜNEY) sınırında :

Türkî ve Rumî Halil, Birisima ve Etraklu köyleri vardır. Bugün bunlardan yalnız *Berisimâ* köyünü tesbit etmek mümkün olabilmıştır. Birisima 1582 tarihli *Aksaray Mufasssalında* *Belısırma* ابي سیرامه imlâsıyla yazılı olup *Niğde*'de «dârü'z-zâkirin» medrese-

si vakfı idi. Bugün *Belısırma* olarak adı muhafaza edilmiştir.

Etraklu köyü bulunamadı. Hem Türk, hem Rum sıfatıyla anılan Halil'in kurmuş olması lâzım gelen köyün de harita ve sair kaynaklarda izine raslanamadı. İki sıfatı da, Halil'in Türk aslından olup Anadolu'da (ki Rumlar'dan alınan ülke olarak hep Rum diyarı diye anılmaktadır. Mevlâna Celâlettin'e de bu sebeple Rumî denmemiş miydi?) yerleşmiş olmasındadır.

DOĞU SINIRI :

Dağlık olan bu sınırdaki pek çok köyün *Gerveli'ye* sınırdas olduğu görül-

mektedir. Köylerin yerleşme yeri düzlük olan batı kesiminden çok dağlık yerde seçilmiş olması dikkatı çekicidir. Sınır tayininden bir uçtan başlayıp diğer uca kadar gidilmediği de görülüyor. *Gelveri*'nin, önce tam doğusuna düşen *Sivrihisar*'dan güneye doğru sınır çizilmiş, sonra tekrar *Sivrihisar*'dan itibaren kuzeye doğru sınır çizilmiştir. Bu sınırdaki metindeki sırasıyla köyler şunlardır :

Sivrihisar : 1582 tarihli *Aksaray Mufassalı*'nda *Sivrihisar* سورى حصار şeklinde yazılmış olup, *f* harfi *v* olmuştur. Defter kaydına göre burada *Hacılı* ve *İsâlu* cemaatlarından bazı aileler sâkinlerdir. *Gelveri* gibi burası da *Muhsin Çelebi mirasçıları* mâlikânesidir. Malikâne paylarına köy hasılından 1870 akçe düşüyordu. Hâlen bu isimle mevcuttur.

İlsu : 1582 tarihli deftere göre 52 hanelik bir köydür. Harita Genel Müdürlüğünün 1/200 000 haritasında Melendiz Suyu üzerinde bir köprü başında gösterilmiş iken Kiepert'in 1/400 000 ölçekli Küçük Asya haritasında Melendiz'in güneyinden aldığı bir kolu üzerindedir ve daha güneydedir.

Susanduz : Mufassal'da ve haritalarda bulunamadı. Herhalde 1582 den evvel ortadan kalkmıştır.

Çavuşlu : Mezkûr muftere göre 27 hanelik bir köydü. Bugün ne haritalarda ne de köy adları listesinde yer almuş değildir.

Kânudala . *Gelveri*'nin kuzey doğusunda ve *Sivrihisar*'ın da kuzey batısındadır. Mufassalda *Genedala* كنهطاله imlâsıyla bulunup 70 hanelik bir köydür. *Genedala* adı bugün *Akyamaç* diye değiştirilmiştir.

Sikendos سسکندوس 1476 tarihli *Karaman Evkafı* defterinde, Paşa Çele-

bi bin Mühsin emlâki arasında mâlikâne hasılı 350 akçe olan bir *Silendos* سساندوس mezraası (ekinliği) vardır. 1582 tarihinde *Gelveri* köyü halkının ekinliği olarak gösterilen aynı mezraa *Silend* سساند imlâsıyla yazılıdır. Meskûn yer olmadığı için harita ve köyler listesinde bulunamadı.

Alayuntlu الایوندلو Hücette noktasız olarak tesbit edilmiştir. Selçuklular zamanında iki mahalle halinde olduğu anlaşılıyor. *Yukarı* ve *Aşağı Alayuntlu*. 1582 tarihli *Aksaray Mufassalı*nda 102 hanelik bir *Alayuntlu* الایوندلو ve 40 hanelik bir *Yakacak Alayuntlu* یقاجق الایوندلو köyleri vardır ki *Yukarı* ve *Aşağı Alayuntlu* olabilirler. Haritalarda ve köy adlarında bir *Alayunt* köyü tesbit edilmektedir ki *Gelveri*'nin kuzey batısına kaçmaktadır.

Mindama مندما Bu köy adı da noktasız olarak tesbit edilmiştir. 1582 de *Mandama* ماندما imlâsıyla 71 haneli bir köy olarak kaydedilen bu köyün bugün adı *Bozcayurt* diye değiştirilmiştir.

Kökmâs کومکماس 1582 tarihli *Aksaray Mufassalı*na göre *Alayuntlu* köyünün sınırında bir ekinliktir. (mezraa). Meskûn yer olmadığından harita ve köy adları arasında görünmemektedir. Bununla beraber, belgenin sâhibi M. Hamzakadı'ya göre *Kökes* diye el'ân bir yer vardır.

Ağaçlu ائاچلو 1582 de bu adla 81 haneli bir köy vardır. *Alayunt*'un da hayli kuzeyine düşen bu isimle bir köy haritalarda vardır.

Balğu باغو Bugün *Aksaray* kazasına bağlı bir *Bağlı* köyü vardır. Zamanla *l* ve *ğ* harfleri yer değiştirmiş olabilir. *Gelveri* de benzere kayma ve yer değiştirmeler vardır. 1582 tarihli

*Aksaray Mufassalı*nda yukarıda sayılan bütün yerlerin tesbit edildiği *Bekir* nâhiyesinde ve *Aksaray* kazasında ne Bağlu, ne de Balğu tesbit edilebilmiştir. Fakat başka bir nâhiyede *Bağluca* köyü vardır.

Aynı doğu sınırında sayılan *Teber-rüd Silfehsâlar* köyü ile *Budul Mubariz* değirmeni hakkında bilgi toplamak mümkün olamadı.

Kuzey sınır : Kuzey sınırında yalnız iki köy adı kaydedilmiştir:

Yarasun يراسون Sayım defterlerinde böyle bir köy bulunamadı. Bugünkü köy adları listesinde de yoktur. Fakat *Kiepert* haritasında, *Karasu'*nun kuzeyden aldığı kolun doğusunda bir *Öreisun ham* ile bunun kuzeyinde *Öreisun* köyü vardır.

Hisarcık حصارجق Bu köyün izi de şimdiki malzeme ile tâyin edilemedi. Belgenin sâhibi M. Hamzakadı'ya göre bugün *Asarcık* denen yer olmalıdır.

Batı sınırı : Batı sınırında da iki köy kayıtlıdır: Hakkında bilgi toplanamayan *Güğercinlik* كوكرجنلك ile yukarıda açıklama yapılan *Sâlime* سالة köyleridir¹⁴.

KÖYÜN KIYMETİ :

Bir hayli geniş bir toprağa sahip olduğu, sınırlarından anlaşılan *Gelveri* için 1200 ağır çeken, iyi, kızıl Mısır altını kıymet biçilerek ödenmiştir. Mısır altınları, müşteri, Konya Subaşısının bir yandan güneyli olduğunu gösterirken, diğer yandan Selçuklu ülkesinde bu güç şartlar içinde Mısırdan gelen

altınlara atfedilen değeri ortaya koyar. Gerçekten bu tarihlerde Selçuklu ekonomisi gerilerken Mısır'ın politik ve ekonomik gücü giderek artış kaydediyordu.

Bu arada üzerinde durulması gereken bir husus da, tanımlanacak meblâğın yarısını da kaydetmek suretiyle tereddütleri izâle kaygusudur. Osmanlılar devrinde aynı kaygunun izlerine daima raslamak mümkündür. Burada ödenecek meblâğın 1200 altın olup, daha az veya daha fazla olmadığını kesinlikle ifâde için, yarısı aynı para ile 600 altın eder diye açıklayıcı cümleyi eklemişlerdir.

T A N I K L A R :

Bir hüccetin değeri, zeyline dercedilen tanıklara bağlıdır. İslâm hukuku tanığa büyük bir önem vermektedir. Tanığın tanıklığının yazılı belgeden de öte bir değer taşımaktadır. Belgenin altına adı yazılı tanıktır, ibraz edildiği zaman belgenin muhtevasını doğrulayacak olan. Yani, bir gün bir belge mahkemeye ibraz edildiği zaman sahte olmadığı hakkında şüphe varsa, altında imzası bulunanları davet edip, muhtevasını okuyarak böyle bir dâvaya tanık olup olmadıkları sorulacak ve inkâr halinde belgenin değeri olmayacaktır.

Hüccetin zeylinde 48 tanığın imzası vardır. Gerek hüccet metninde, gerek tanıkların kendi ifâdelerinde bunların tanık oldukları hususlar:

- 1) Sultanın satış ikrarı, yani 'akdin *icâb*'ı,
- 2) Sultanın satış bedeli olan 1200 altını kabz ikrarı,
- 3) İcâb ve kabulü şer'î ve sahib bularak bedelin (semenin) teslimi ile akdin tekemmül ettiğine ve hüküm ifâde ettiğine dair *hâkim*'in *hükümü*.

14. Aksaray Mufassalı için bak not 10, Karaman Evakfı için bk. not 5, Haritalar için bk. not 8 ve köy adları için bk. not 11. Okuyucuyu yormamak için devamlı surette taban notu vermektan kaçındık.

Tanıklar, mülknâme altına isimlerini yazarken hangi hususa tanık olduklarını açıklıyorlardı. Meselâ ikinci tanık «Mevlâ (Efendi, buyruk sahibi) ve sultan olan beni ikrarlarına ve mübayaaya (satişa) tanık tuttu» diyerek tanık olduğu hususu açıkladıktan sonra «ben Ebubekir bin Hüseyin ed-Dülecî» diyerek kendini tanıtmakta ve âkıbetinin hayırla bitmesine duadan sonra bu benim imzamdır, tasdik ederim kabildinden «bu benim hattımdır», ya da «el yazımdır» diye bitirmektedir.

Diğer tanıkların kendilerinden üçüncü şahıs diye bahsetmeyi tercih ettikleri görülüyor. Bazıları da, kendilerinden evvel tanıklık ifâdesini yazanlara katıldığını belirtmekle yetiniyordu. Meselâ dördüncü tanık, evvelkilerine telmihen, «Ali bin Hüseyin aynı hususa tanıklık eder, el yazısıdır» şerhini düşüyordu.

Farsça olan 46 ncısının tanıklık şerhi hariç bütün tanıklar ifadelerini arapça yazmışlardır.

48 tanıktan ikisi imzalarını atmakla yetinmiştir, 7 si sultanın ikrarına (2, 3, 4, 7, 9, 10, 17 ve 18 inci tanıklar), biri mübayaanın sıhhatına (tanık 6), 34 ü hâkimin hükmüne, dördü hüccetin mazmununa (11, 12, 32 ve 42 nci tanık) tanıklık etmiştir. İki, üç hususa birden tanık olanları da vardır.

MEMLEKETLERİ VE MESLEKLERİ İTİBARIYLA TANIKLAR :

Tanıkları memleket ve meslekleri itibarıyla tetkik etmek ilgi çekici bir takım sonuçlar vermektedir. Sayısı 48 i bulan tanıkların içinde yabancıların sayısının önemli oluşu, Aksaray'ın o zaman hem bir yandan önemli bir ticaret merkezi olduğunu ortaya koymakta, hem de nüfus hareketlerinin ve batıya doğru göç'ün, hızını yetirmediğini göstermektedir.

Gerçekten 48 tanıktan 18 inin memleketlerine intisab ettikleri görül-

mektedir. Bunlardan dördü Anadolu'lu olup, gerisi doğuludur.

Anadolu'nun şehirlerine intisab eden bir Kayserili (tanık 9), bir Konyalı (konevî) (t. 15), bir Kırşehirli (Kırşehrî) (t. 18) ve bir Aksaraylı (Aksarâî) (t. 41) vardır.

Doğulu oldukları anlaşılanlar içinde bir Türkistanlı (Türkistanî) vardır (tanık 14). Diğerleri, tanıklar sıra numarasıyla, mensûb oldukları şehir ve nisbetleri aşağıdadır:

13 Merv'den, Merûzî

24, 29 Nahcivan'dan, Nahcivânî

17 Tebriz'den, Tebrizî

19 Kazvin'den, Kazvinî

20, 21, 25 Esedâbâd'dan, Esedâbâdî (Sonuncular baba-oğul'dur)

46 Urmiye'den, Urmevî

Şehirleri kesinlikle tesbit edilmeyenler arasında;

2 Dülec veya Delec'e izafetle Dülecî veya Delecî (Kâtip Çelebi'nin Süllemü'l-Vusûl ilâ Tabakati'l-fuhûl'ünde her iki nisbet varsa da birincisinin yerini açıklamamış, fakat ikincisinin Mısır'da olduğunu belirtmiştir). Kelimeyi Delicâî veya Delicelî de okumak mümkündür.

30, 33 Selmânî nisbeti hususunda ne Kâtip Çelebi'de, ne de Mırcemü'l-Buldân'da bir kesin karara varılacak bilgi vardır.

6 Fursî veya Ferisî'nin nisbeti hakkında kesin bir şey söylemek mümkün değildir.

Tanıkların bir kısmının da meslekleri vardır. Meslekleri açıklanan tanıklar on iki kişidir. Bunların beşi tacirdir (16, 28, 43, 45 ve 46 cı tanıklar), biri bezci (bezzâz) (t. 40), biri ipekçi (kazzâz) (t. 31), biri hâfız (t. 15), biri tabib (mütetabbib) (t. 29), biri de taşçı (haccâr)dır (tanık 47). Askerî zümreden aslen Merv'li bir de mahfil emiri vardır (t. 13).

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله وحده وصلى الله على رسوله

والآل الطيبين الطاهرين

عليهم السلام

اللهم صل على محمد وآل محمد

صلواتك عليهم في كل وقت

وكل حين

اللهم صل على محمد وآل محمد

صلواتك عليهم في كل وقت

وكل حين

اللهم صل على محمد وآل محمد

صلواتك عليهم في كل وقت

وكل حين

اللهم صل على محمد وآل محمد

صلواتك عليهم في كل وقت

وكل حين

اللهم صل على محمد وآل محمد

اللهم صل على محمد وآل محمد

صلواتك عليهم في كل وقت

وكل حين

اللهم صل على محمد وآل محمد

صلواتك عليهم في كل وقت

وكل حين

اللهم صل على محمد وآل محمد

صلواتك عليهم في كل وقت

وكل حين

اللهم صل على محمد وآل محمد

صلواتك عليهم في كل وقت

وكل حين

اللهم صل على محمد وآل محمد

صلواتك عليهم في كل وقت

وكل حين

اللهم صل على محمد وآل محمد

صلواتك عليهم في كل وقت

فمنها كمالها والحق الذي يمتد الى الابد
 وتلك التي لا تفتقر الى
 الفصحى هي صفة من صفات
 الذي هو مصدرها والحق الذي
 اعلمه وتعلمه الذي هو الحق
 وتلك التي لا تفتقر الى
 بمعنى الذي لا يفتقر الى
 حاصره والحق الذي هو
 والحق الذي لا يفتقر الى
 وفيها حجابها والحق الذي
 والحق الذي لا يفتقر الى
 المعنى الذي لا يفتقر الى
 الحاصل الذي لا يفتقر الى

التي هي كمالها والحق الذي
 فلهذا تقع عن اعلى سلمها
 ليس في الحق ما هو الحق
 كقولنا الحق الذي لا يفتقر
 اننا انما في الحق الذي لا
 فلهذا كمالها والحق الذي
 وان لا يفتقر الى الحق الذي
 الذي انما في الحق الذي لا
 سيدك الذي لا يفتقر الى
 لنا انما في الحق الذي لا
 والله الذي لا يفتقر الى
 كلامنا انما في الحق الذي لا
 الذي انما في الحق الذي لا
 الذي انما في الحق الذي لا

15 على صواب من الامور
 16 اصل الصواب ما كان له في
 17 حكمه وما في من
 18 لعل
 19
 20
 21
 22
 23
 24
 25
 26

27
 28
 29
 30
 31
 32
 33
 34
 35
 36
 37
 38
 39
 40
 41
 42
 43
 44
 45
 46
 47
 48

سلطان علاء الدین الملوک بن تغلق
باشنده سنه الف و ثمان مائه و اربع و ستون
سنة و ثمان مائه و اربع و ستون

مالک سلطان پسر مور بلدوب اوسم پسر اسکنجیو

عقود نامه افسرد
مالک، اوسم

مالک عبدالسلام مور بلدوب اوسم پسر

عقود نامه افسرد
مالک، اوسم

سلطان علاء الدین الملوک بن تغلق
باشنده سنه الف و ثمان مائه و اربع و ستون
سنة و ثمان مائه و اربع و ستون

مالک جلای بر حسن مور بلدوب اوسم پسر اسکنجیو و قیلاوی

عقود نامه افسرد
مالک، اوسم
عقود نامه افسرد
مالک، اوسم
عقود نامه افسرد
مالک، اوسم

1) Kibirlik konusunda tek olan Allah'a hamdolsun... O, gökte meleğin

2) kaya altında karıncanın tesbih ettiğiidir. Aydınlığı karanlığa

3) karanlığı aydınlığa dönüştürendir, kide mine bir başlangıç olmaktan münezzeh

4) devamlılığına bir son olmaktan mukaddestir. Allah'ın namazları

5) Ef'ndiniz. güzellik tacı ile taçlı yer ve gök Tanrısının

6) inâyetine mazhar olan peygamber Muhammed'in üz.rine, ehl-i beytinin ve Şimdi, bu bir sahih ve şer'i hüccettir,

7) soylu, iyiliksever, takvasahibi ashâb-ı kirâmının üzerine olsun

8) girişi tebcil ve sonucu telhis olunur :

9) ulu sultan, yüce şahlarşahı, bir çok milletlerin boyunlarına

10) hükmeden, Arab ve Acem sultanlarının efendisi, dünya ve dinin şanı

11) islamlığın ve müslümanların kurtarıcısı, kâfir ve müşriklerin öldürücüsü

12) hârici ve âsilerin köklerini kazıyanı, zamanın İskender'i

13) Adâlet ve ihsan bayrağını açan, Rahman'ın taraftarlarını yücelten, putlara

14) tapanları zilette düşüren, kahredici devletin celâli (heybeti)

15) gelişen ümmetin güzelliği (süsü), Selçuk-ogullarının tacı, fetihler babası Keykavü;

16) bin keyhusrev bin Keykubad ki Müminler emirinin burhanıdır Allah taraftarlarını aziz etsin ve

17) iktidarını iki misline çıkarsın, sultanlığını ebedi, destekliyenlerini mansur eylesin hazretlerinin

mazmunundaki uygunluk, ve anlamının ruhundaki düzen lutfedib in'am ettiğinin ikrarını ihtiva eder.

21) Zafer diyarı, korunmuş Aksaray'in muzafatı cümlesinden

20) Korunmuş Sâlime'ye bağlı Kerfeli köyünün tamamını sattığına dair,

19) Allah'ın, zamanın felâketlerinden ve feleğin gadrından koruduğu

18) yüce ve temiz şahsının sahih ve şer'i olan (satış) ikrarına tanik getirmiştir.

22) Bu zikredilen köyün şümulunda işlenmiş ve boz topraklar, dağlık ve düzlük yerler, harman yerleri ve gübrelikler, evler,

23) ağaçlar, bağlar, dereler, su harkları ve çeşmeler vardır.

24) Bu köyün kible tarafında sınırları Rumi (Anadolulu) Türk Halil köyü

25) sınırından Berisima köyü topraklarına, uzanarak

26) Etraklı köyü topraklarında son bulur. Doğu sınırı Sifrihisar

27) köyü topraklarını bularak Musalar köyü topraklarına, İhsu köyü

28) topraklarına, Susanduz köyü topraklarına, Çavuşlu köyü topraklarına

29) Genedala köyü topraklarına, Sigendüş köyü, Yukarı ve Aşağı Alayuntlu

30) köyleri, Mindama köyü toprakları, Kökmaş köyü toprakları,

31) Ağaçlı köyü toprakları, Balğu (Bağlu?) köyü toprakları, Teberrüd (?) sifahsâlar köyü topraklarından sonra

VAKIFLAR — 1

32) Becül Mübâriz değirmeninde son bulur. Kuzey sınırı ise

33) Yaraşun köyü topraklarından Hisarcık köyü

34) topraklarına kadar uzanır. Batı sınırı ise Güğercinlik

حدود نامه شريف

والله

الصوري الحاكم بدار النصرة فترس

الحمد لله المتوحد بالعكبرياء

الذي منح

موتج الصياء

في الظلام وموتج الظلام في الضياء قدمه منز عن البداية

وبقاؤه مقدس من الانتهاء وصلى الله على سيدنا

محمد النبي الموتج بتاج البهاء المنصوص بعناية رب

الارض والسما والى الله واصحابه الكرام النجيا

البره الاستيلاء وبعد فهده حجه صحيحه شرعيه

تجلى ناتجها لتخلص خاتمتها مترصف مكنونها

ماتت مضمونها بذكرها نعم وتفضل وافر السلطان

الاعظم شاحدته المعظم مالك رقاب الامم سيد

سلاطين العرب والتجم عز الدنيا والدين غياث الاسلام

والمسلمين قائل الكفرة والمشركين مبيد الخواج والمتردين

حكند الزمان ناسر لواء العدل والاحسان معز اولياء

الرحمن مذل عبدة الصلبان جلال الدولة القاهر

جمال الامه الزاهر تاج آل سلجوق ابو الفتح كيكياوس

بن كيكيسرو بن كيكيباد برهان امير المؤمنين اعز الله انصاره

وضاعف اقداره وخذ سلطانه وضراعوانه اقرارا

صحيحا شرعيا واشهد على نفسه الشريفة الركيه

صانها الله عن بواب الزمان وطوارق الحدتان انه باع

جميع القرية المدعوة بكرفلي من مضافات سالمه المحروسة

من جملة توابع دار الظفر اقسرا المحروسة وتشتمل هذه القرية

المذكورة على الاراضي معتملم ومعتل سهل ووعر وسادر ودمن

ومساكن واشجار وكروم وانهار وسواقي وعيون وتنتهى

حدود هذه القرية من القبلة الى اراضى قرية خليل

التركي والرومى وتمامه الى اراضى قرية برسما وتمامها الى اراضى

قرية اتركلو والحد الشرقى ينتى الى اراضى قرية سفر بحصار

وتمامه الى اراضى قرية موسى لر والى اراضى قرية ابلى وسوالى

اراضى قرية سوساندوز وتمامه ينتهى الى اراضى قرية حاوسلو والى

اراضى قرية كانودله وقرية سكدوس والاسلو العليا والتفلى

والى الالحاق صحيح كتبه محمد التبريزى

الى اراضى قرية كوكماش والى اراضى قرية

اغاجلو وتمامه الى اراضى قرية بلغو والى اراضى قرية تبرد سفسلار

وتمامه ينتهى الى طاحونه بدول مبارز والحد الشمالى

ينتهى الى اراضى قرية براسون وتمامه الى اراضى قرية

حصار جوق والحد الغربى ينتهى الى قرية ككرجنك

- 35) köyü sınırından **Sâlime** köyü topraklarına kadar uzanır. (Bu köyü) tüm sınırları, ona bağlı olan hakları
- 36) ondan alınan mahsul, kendisine bağlı veya izâfe edilen her şeyi, irtifaklarıyla, harab ve sağlam meskenleri,
- 37) gübrelik, duvar ve çitleri, harman yerleri, su basan ve basmayan
- 38) düzlük ve dağlık, mamur olan ve olmayan toprakları,
- 39) meyve veren ve vermeyen ağaçları, üzüm veren ve vermeyen bağları,
- 40) akan nehirleri, sulama hakları, çeşmeleri, tepe ve dağları
- 41) vâdileri, çayırıları, otlak, ot biçecek ve odun kesecek yerleri ile,
- 42) zikredilen sınırlarla belirtilen köye ait onun bilinen
- 43) ve kendisine nisbet edilen, içinde veya dışında olsun, her ne yüzden
- 44) olursa olsun ve her ne sebeble doğmuş olursa olsun ait bütün hakları en ufak teferruatına kadar tamamını Emir, büyük isfehalar
- 45) bilgili, adâletli, müeyyed, mansur ve muzaffer, mücahid, hisarları
- 46) ucları bekliyen, gâzi, dine arka çıkan, islâmlığı ve müslümanları aziz
- 47) eden, kâfir ve müşrikleri öldüren, alemde emirler efendisi, melik ve sultanların sağ kolu, Müminler Emir'nin yardımına koşanı **Ebi'l-Mahâmîd Mehmed bin el-Hüseyn bin Ebi'l-Fevaris'a** ki bu tarihte krallık tahtı korunmuş
- 50) **Konya** sunbaşısıdır, Allah saadetinin binasını yüksek, şanının
- 51) temellerin sağlam eylesin, düşmanlarının dileklerini kendi ölümlerine çevirsin. Kendileri de Allah'ın mülkünü pâyidar edesi mezkûr satıcıdan
- 52) bütün bu zikredilen ve sınırlanan köyü tamamı ve kemâliyle
- 53) **Mısır**'ın ağır çeken iyi kızıl altınlarıyla
- 54) 1200 dinarı (altını) - asıl meblağın ve cümle paranın tekidi ve mikdarı
- 55) hakkında tereddüdü gidermek için yarısı, sıfatı açıklanan nakid para ile 600 dinar eder - bulan fiat üzerinden satın almıştır.
- 56) Satış sahih ve şer'îdir, alım da sahih ve geçerlidir (mer'îdir).
- 57) Mustafavi (islâmî) bütün şer'i şartları ve makbûl olan
- 58) şer'i icâb ve kabulün bütün esâslarını toplamaktadır. Zikredilen satıcı, Allah saltanatını paydar etsin,
- 59) sıyanetli nefis-i şeriflerine, Allah feleğin kahrından
- 60) günler, geceleri ard arda geçtikçe korusun, mezkûr semenin
- 61) ki mikdarı tarif edilen para ile bin iki yüz dinardır, mezkûr müş-
- 62) teriden - Allah yüceliğini devâm ettirsin ve değerini artırsın - tamamını kabzedip istifâ ettiğine tamik tutulmuştur. Kabzları sahih ve şer'i
- 63) istifâları da sarîh ve mer'îdir. Bununla mezkûr müşterinin zimmeti mezkûr
- 64) semenin tamamından ibrâ oldu, bu mezkûr
- 65) sınırlı köy de tamamı ve kemâli ile mezkûr müşterinin, yüksekliği
- 66) dâim olsun, bu alım satım hükmüne göre, mülkleri oldu. Bir mülk sahibinin
- 67) mülküne dileğince tasarruf ettiği gibi, tasarruf eder. Buna kimse engel olmaz, nizâ edemez. Yukarısını imzalıyan
- 68) hâkimin, Allah'ın muvaffakiyetleri yardımında olsun, bütün bunların sıhhatına hükümleri iktiran etti. (Akdi) infâz etti
- 69) geçerliliğini sağladı, câiz buldu, uygun gördü. Verdiği hükme ve kazaya hâzır bulunan udûlden, ve sözleri kabul edilen-

- الف دينار ومايتادينار النصف من ذلك تأكيدا للاصل
وتحقيقا للجملة ستماية دينار من النقد الموصوف سيعا
صحيا شرعيا وشرئ صحيا مرعيا جامعا للشرايط
الشرعية المصطوية والاركان المرضيه من الايجاب
والقول الشرعيه ثم اقر الباع المذكور خلد الله سلطانه
واشهد على نفسه الشرقيه المصونه حرسها الله من غير
الزمان ما تعاقب الحد يدان انه قبض واستوفى جميع الشمس
المذكور مبلغه وهو الف دينار ومايتاد يناد من النقد المذكور المشتري
المذكور اذ ام الله علوه وزاد سموه قبضا صحيا شرعيا
واستيقاء سرحيا مرعيا وبرئت بذلك ذمة المشتري المذكور
من جميع الثمن المذكور مبلغه برأه صحيا شرعيا وصارت هذه
القرية المحدودة المذكورة بتامها وكلها ملكا للمشتري المذكور دام
عنه بحكم هذه المبايعه يتصرف في جميع ذلك تصرف الملاك
في املاكهم بلا مانع ولا منازع واتصل حكم الحاكم المسجل
بإعلاء اعانه الله بتوفيقه بصحة جميع ذلك وانفذه وامضاه
واجاره وارضاها واشهد على حكمه وقضائه من حضر
من العدول وارباب القبول مسوا في الحادى والعشرين
من الحرم مفتتح سنه سبع وخمسين وستماية
والحد لله وحده وصلى على سيدنا
محمد النبي واله وسلم تسليما وهو حسبي ومع الوكيل
- وتمامه الى اراضى قريه سالمه بجميع حدودها وحقوقها
ولواحقها وتوابعها ومضافاتها ومرافقها ومراسمها ومسكنها
ودمتها وحيطانها وحدراتها وسادرها واراضيتها السقيه
والعذية السهليه والجلية العامرة وغير العامره واشجارها
والثمره وغير الثمره وكرومها.. العاقرة وغير العاقرة وانهارها
والبحاربه وسواقها السابحة وعيونها وتالها وجبالها
واوديتها ومروجها ومرابعها ومحتشها ومحتطبا وكل حق هو
للقرية المحدودة المذكورة معروفا بها ومنسوب اليها داخل
فيها وخارج عنها على ما هي الوجوه كلها والاسباب
باسرها واجمعها وحذا فبرها من الامير الاسف ساسار
الكبير العالم العادل المؤيد المنظر المنصور المجاهد المرابط
المتأثر العازى ناصر الدين معز الاسلام والمسلمين
قاتل الكفرة والمشركين سيد الامراء في العالم عضد الملوك
والسلطانين نصير امير المؤمنين ابى المحامد محمد بن الحسين
من ابى الغوارس النبويه شى يومئذ بدار الملك قونه المحروسه
شيدا لله بما فى سعده وبيت او احمى مجده وعكس الى
المنيا اما فى ضده واشترى هو من الباع المذكور خلد الله
ملكه جميع هذه القرية المحدودة المذكورة بتامها
وكما لها بثمان مبلغه من الدين انبى البحر المصريه الجيده الوازنه

71) 657 yılının ilk ayı olan Muharrem'in 21 inde (18 Ocak 1259) yazılmıştır.

73) Hamd yalnız Allah'ındır. Efendimiz Pey-

74) gambar Muhammed'e ehl-i beytine Allah'ın namazı olsun, Selâmlar olsun Allah bana yeter, en iyi vekilimdir (dayanagındır).

(Tanıklar ve tanıklık ifadeleri :)

- 1) Okunamayan bir imza
- 2) Bu ikrar ve satışa beni ki, **Ebubekir binü'l-Hüseynü'd - Dülecî'yim**, Allah âkıbetini iyi etsin, Efendi, Sultan, Allah mülkünü pâyidar etsin, tanık tuttular. Bu benim yazımdır.
- 3) Efendimiz, yaztân-ı a'zam (ulu sultan), Allah mülkünü pâyidar etsin, beni, ki **Yusuf bin Abdullah'ım**, Allah sonunu iyi etsin, (Huccet) tarihinde, bu ikrar ve satış ile semenin kabzına tanık tuttu. Bu benim yazımdır.
- 4) **Ali binü'l-Hüseyn** buna tanık olup bu onun yazısıdır.
- 5) İkinci kelimesi **Akdışli** diye okunabilen iki kelimelik bir imza.
- 6) Satışın sıhhatına, Allah sonunu iyi eylesin, **Eşer bin Abdülhamid'ül - Ferisi** tanıklık eder.
- 7) Buna **Eyne bin Abdullah** tanık oldu, eliyle yazdı.
- 8) Hâkimin, Allah muvaffakiyetlerini dâim etsin, verdiği hükme, Allahu Tealâ'nın en hakıyr **Mahmud bin Said bin Yusuf**, Allah âkıbetini iyi eylesin, tanıklık eder.
- 9) Arap ve Acem krallarının efendisi, Allah mülkünü pâyidar etsin, beni ki **Ahmed bin Hurremi'l - Kayseri'yim** derc olunan ikrarına tanık tuttu.
- 10) Efendi, mülk sahibi sultan, Allah mülkünü pâyidar etsin, beni ki **Yaramaz bin Mehmed bin Mahmud'um**, Allah âkıbetini iyi etsin, içindeki ikrarına tanık tuttu.
- 11) Ben **Ebubekir bin Memi binü'l - Hâc Ali** bunun muhtavasına tanıklık ederim. Kendi el yazımdır.
- 12) **Ahmed bin el - Hasan** buna tanıklık eder. Kendi el yazısıdır.
- 13) Adâletli hâkim, kadılar kadısı, milletin ve dinin emiri, hükmettiği ilden gölgesi eksik olmasın, verdiği hükme ve bunun yürürlüğüne tanık tuttu. Ben **Mervî (Merûzi), mahfel emiri Ali bin Mehmed** buna tanıklık ederim.
- 14) Baş tarafta adı zikredilen hâkim, Allah yüksekliğini dâim etsin, verdiği mezkûr hükme beni tanık tuttu. Ben **Hasan bin Ebibekir bin el - Hüseyn et - Türkistânî'yim**. Aynı tarihte.
- 15) Kadılar içinde en kudretlisi, faziletli, âlim, imam, efendi, Allah şanı dâim etsin, kendi katında sâbit görülüp sıhhatına hüküm verdiği hususa, beni ki **Hüseyn bin Mehmed bin Yusuf el - Hâfız el - Konavi (Konyalı)** yim, mezkûr tarihte, beni tanık tuttu.
- 16) Yukarısında adı zikredilen, adâletli hâkim, beni ki **İzzeddin Yusuf bin Ömer bin Yusuf et - tacir'im**, beni tanık tuttu. Emri üzerine, bunu yazdı.
- 17) Verdiği hükme, Allah şanı dâim etsin, hâkim, beni ki **Abdülcebâr bin Nâsır bin Ebi Saad et - Tebrizi'yim**, beni tanık tuttu. (Ayrıca, İkrar sâhibinin, Allah saltanatını dâim etsin, ikrarına da, yukarıda yazılı tarihte (tanıklık ederim). Bu benim yazımdır.
- 18) **Ahmed bin Mehmed bin Ali el - Kırşehri**, bu tarihte, aynı tanıklıkta bulunur.
- 19) Babası kazvinliğ olan **Mehmed bin Ebibekir**, hâkim'in, Allah itibârını dâim etsin, verdiği hükümüne tanıklık eder. El yazısıdır.
- 20) **Mekkî bin Abdülkerim el - Esedâbâdî** hâkimin, Allah sâyesini genişletsin, verdiği hükme tanıklık eder. El yazısıdır.

عنا

اشهدني المولى السلطان خلد الله ملكه على ذلك الاقرار والمبايعه
وانا بكر بن الحسين الدلي احسن الله عواقبه وهذا خطي
اشهدني مولانا السلطان الاعظم خلد الله سلطانه على هذه الاقرار
والمبايعه وقبض الثمن وانا يوسف بن عبدالله احسن الله خاتمه
تاريخه وهذا خطي
شهد بذلك على بن الحسين وهذا بخطه
لاعره القديشلى
يشهد على صحة المبايعه اشهر بن عبد الحميد بن محمد العري
احسن الله خاتمه
شهد بذلك امه بن عبدالله وكتب بخطه
يشهد على حكم الحاكم ادام الله توفيقه احقر عباد الله تعالى
محمود بن سعيد بن يوسف احسن الله عاقبه
اشهدني المولى ملوك العرب والعجم خلد الله ملكه على اقراره
كفاة وانا احمد بن حرم الفيحوى
اشهدني المولى المالك السلطان خلد الله دولته على اقراره بما فيه وان
امر بن محمد بن محمود احسن الله عاقبي
شهد بما فيه وانا ابو بكر بن محي بن الحاج على وكتب بخطه
شهد بذلك احمد بن الحسن وكتبه بخطه

اشهدني الحاكم العادل قاضى القضاة امير الملة والدين وام طه على
حكمه وامده وقد شهدن عليه وانا علي بن محمد المرزى امير المحفلين
اشهدني الحاكم المذكور اعلاه ادام الله علاه على حكمه المذكور
فيه وانا الحسين بن ابي بكر بن الحسن التركستاني في تاريخه
اشهدني المولى الامام العالم الفاضل افاض القضاة والحكام مد الله
الله ظله على ما ثبت عنده وحكم بصحته وانا الحسين بن يوسف الحافظ
الفتوى في التاريخ الملبور
اشهدني الحاكم العادل المذكور اعلاه روانا عن الدين يوسف بن
عمر بن يوسف الناجر وكتب بأمره

اشهدني الحاكم ادام الله ظله على حكمه وانا عبد الجبار بن ناصر بن
ابو سعد التبريزى وعلى اقرار المقرام الله سلطانه (سلطانه)
في تاريخ المذكور اعلاه وهذا خطي

يشهد بمثله احمد بن محمد بن علي القرشهرى في تاريخ (-)

يشهد على حكم الحاكم مد ظله محمد بن ابي بكر القرزوبى ابو حره بخطه
يشهد على حكم الحاكم مد ظله مكى بن عبد الكريم الاسد ابادى وكتبه بخطه
يشهد على حكم الحاكم المذكور اعلاه وام علاه بما فيه تحريره مؤيد
بن مسعود الاسد ابادى
يشهد على حكم الحاكم مد ظله ابو بكر بن صديق بخطه

21) Yukarıda adı zikredilen, yüksekliği dâim olsun, hâkimin verdiği, içinde yazılı olan hükümüne **Müeyved bin Mes'ud el - Esedâbâdî** tanıklık eder. El yazısıdır.

22) **Ebubekir bin Sıddık**, hâkimin sâyeleri büyük olsun, verdiği hükme tanıklık eder. El yazısıdır.

- 23) Yukarıda adı tescil edilen hâkim, yükseklîği dâim olsun, dava gördüğü kaza ettiği ve hüküm verdiği mecliste, katında sâbit görülerek, tahrir ettiği şekilde verdiği hükme tanık tuttu. Yazan **Ahmed bin Mehmed bin Şâkir el-Ke'âlî (?)**. Aynı tarihte.
- 24) Allah sâyelerini büyütsün hazretlerinin verdikleri, yazılı hükme **Ishak bin Süleyman en-Nahcivânî** tanıklık eder. Kendi izinleriyle bunu bu tarihte yazdı.
- 25) Babası **Esedâbâdi olan Yahya bin Müeyyed bin mes'ud**, Allah sâyelerini büyütsün hazretlerinin, içinde yazılı, verdikleri hükme tanıklık eder.
- 26) Yukarıda adı yazılı hâkimin verdiği hükme Tanıklık eder, Yazan **İsâ bin el-Hâc Ahmed**.
- 27) **İzzeddin Yusuf**, Allah sâyelerini büyütsün hazretlerinin içinde yazılı hükmüne tanıklık eder.
- 28) Allah sâyelerini büyütsün hazretlerinin, içinde yazılı hususta verdiği hükme **Sa'adeddin bin Ramazan bin Ayaz et-tâcir** tanıklık eder. Bunu izinleriyle yazdı.
- 29) Yukarıda yazılı hükmüne, Allah sâyelerini büyütsün, hâkim beni tanık tuttu. Ben **Nahcivânî mutatabbîb (hekim) Mehmed bin Ebilfezâil**, bu da benim yazımdır.
- 30) **El-Hacı Hasan bin Hüseyin es-Selmânî** hâkim için tanıklık eder. Kendi eliyle yazısıdır.
- 31) Hâkimin, Allah itibarını dâim etsin, yukarıda tescil edilen hükmüne, yazıldığı üzere **Yakub bin Resid bin Derviş (?) el-kazzâz** tanıklık eder. Bunu musaadeleleriyle yazdı. Allah fazlını dâimetsin,
- 32) ... hâkimin içinde yazıldığı üzere, verdiği hükme **Yekarslan bin Resid bin Ah-sen** tanıktır. Kendi eliyle yazdığıdır.
- 33) **Bekir bin Abdulaziz es-Selmânî** hâkim tanıklık eder. Bunu emirleri üzerine yazdı.
- 34) Allah sâyelerini büyütsün hazretlerinin verdikleri hükme **El-Hâc Musa bin İna-yetullah (?)** tanıklık eder. Buna, kendi izinleriyle yazdı.
- 35) Allah sâyelerini dâim etsin yukarıda adı yazılı mezkûr hâkimin verdiği hükme, ben **el-Hâc Mehmed bin el-Hâc Ebubekir** tanıklık ederim. El yazımdır.
- 36) Fazlını dâim etsin hâkimin, mazmununda yazılı hükmüne, **Ebu bekir bin el-Hâc İsmail** tanıklık eder. El yazısıdır.
- 37) Mezkûr hâkimin, Allah fazil ve bereketini artırсын, verdiği hükme, ben **Bahâ-dür bin** tanıklık ettim. Aynı tarihte. El yazımdır.
- 38) Mazmununa ve yazılının sıhhatına (doğrulukuna) **Şaban bin Ridvan** tanıklık eder. Yerlerine, izinleriyle bunu kendi yazdı.
- 39) Hâkimin verdiği hükme **İdik (Aydın ?) bin Doğanşah bin** tanıktır. Kendileri yerine bunu emirleri üzere yazdı.
- 40) Mezkûr hâkimin, Allah fazil ve bereketini dâim etsin, verdiği hükme ben yaratıkların en güçsüzü **Türki (?) bin el-Hâc el-Aksarâyi**, Allah sonunu iyi eylesin, tanıklık eder.
- 42) Bu kitâbin (yazılı belgenin) nazmununa **Yusuf bin İsa** tanıklık eder. Kendi yerlerine bunu emirleri yazdı.
- 43) Hâkimin, Fazlı dâim olsun, verdiği hükme **Abdi bin Osman bin Ömer et-Tâcir** tanıklık eder. Emirleri üzerine bunu yazdı.
- 44) Allah sâyelerini büyütsün, (hazretlerinin) verdiği hükme **İsâ bin Mehmed** tanıktır. Kendi eliyle yazdı.
- 45) Hâkimin verdiği hükme **Mahmud bin... et-tâcir** benzer bir tanıklıkta bulunur. (Kendi) yazdı,

- ٢٣ - شهد الحاکم المسجل اعلاه وام علاه في مجلس حكمه وقصائه بما سب اليه من الثبوت والحكم حسبما وضع به خطه فشهدت عليه كتبه احمد بن محمد بن شاكر الكلائي في تاريخه
- ٢٤ - يشهد على حكمه مد الله ظله بما فيه استحق المنجواني حرره باذنه في تاريخه
- ٢٥ - يشهد على حكمه مد الله ظله بما فيه يحيى بن مؤيد بن مسعود الاسد ابادي
- ٢٦ - يشهد على حكم الحاکم المذكور اعلاه كتبه عيسى بن الحجاج احمر
- ٢٧ - يشهد على حكمه مد الله ظله بما فيه عز الدين يوسف
- ٢٨ - يشهد على حكمه مد الله ظله بما فيه سعد الدين بن رمضان بن اياز التاجر وكتبه باذنه
- ٢٩ - اشهدنى على حكمه الحاکم مد الله ظله اعلاه وانا محمد بن ابى الفضال لمطيب النجواني وهذا خطي
- ٣٠ - يشهد على حكم الحاکم الحجاجي حسن بن حسين السلمانى وكتب بخطه
- ٣١ - يشهد على حكم الحاکم المسجل اعلاه ادام الله اعلاه بما فيه يعقوب بن رشيد بن درويش القزاز وكتبه باذنه
- ٣٢ - تشهد بما فيه على حكم الحاکم امير ادام الله فضله بك ارسال بن شيد بن احسن وكتبه بخطه
- ٣٣ - يشهد على الحاکم بكر بن عبدالعزيز السلمانى وكتب بامره
- يشهد على حكم الحاکم مد الله ظله ، الحجاج موسى بن عنابة الله وكتبه باذنه
- ٣٥ - اشهد على حكم الحاکم المذكور ادام الله ظله وانا الحجاج محمد بن الحجاج ابو بكر بخطه
- ٣٦ - يشهد بمضمونه على حكم ادام الله فضله ابو بكر بن الحجاج اسماعيل بخطه
- ٣٧ - شهدت على حكم الحاکم المذكور ادام الله فضله وبركته انا بهادر بن المورى بخطه في التاريخ
- ٣٨ - يشهد بمضمونه وصحة المکتوب شعبان بن رضوان وكتبه عنه بامره
- ٣٩ - يشهد على حكم الحاکم المذكور ايد بك بن طغان شاه بن ليلو رضوان وكتبه عنه بامره
- ٤٠ - شهد بمضمونه على حكم الحاکم ادام الله فضله اسماعيل بن خسرو شاه البزاز بخطه
- ٤١ - يشهد على حكم الحاکم المذكور وام فضله وبركته وانا اضعف الخلاق تركي بن الحجاج اورى الاحقرانى ؟؟ احسن الله عواقبه
- ٤٢ - شهد بمضمون هذا المکتوب يوسف بن عيسى وكتبه عنه بامره
- ٤٣ - يشهد على حكم الحاکم دام ظله عبدى بن عثمان التاجر وكتبه بامره
- ٤٤ - يشهد بذلك ومثله على حكمه محمود بن ابى النصره - التاجر وكتبه
- ٤٥ - ... احوال كواهمى دهد ... عبدى بن محمود بن جعفر الارموى التاجر وكتبه بامره
- ٤٦ - شهد على حكم الحاکم عبدالصمد بن نجيب الحجار وكتبه بامره
- ٤٧ - اشهدنى الحاکم العادل المذكور اعلاه وانا الحسين بن عمر بن احمد بخطه
- 46) **Abdi bin Mahmud bin Cafer el-Urmevi et-tâcir** tanik olduğu durum için tanıklık eder. Emirleri üzere bunu yazdı.
- 47) Hâkimin verdiği hükme **Abdüssamed bin Necib el-Haccâr** tanik oldu. Emirleri üzere bunu yazdı.
- 48) Adı yukarıda yazıla olan Hâkim ben ki **Hüseyin bin Ömer bin Ahmed'im** beni tanik tuttu. **El yazımdır.**